



## הכנסת הלשכה המשפטית

### ממלאת מקום היועץ המשפטי לכנסת

ג' בחשוון התשפ"א

21 באוקטובר 2020

לכבוד  
חה"כ יריב לוין  
יושב ראש הכנסת

שלום רב,

### הנדון: הליך ההצבעה על ההצעה לסדר היום בנושא הקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לבחינת פרשת הצוללות וכלי השיט

לאחר ששוחחתי עם הנוגעים בדבר לאחר שצפיתי בסרטון הוידאו המלא מהמליאה, להלן  
התייחסותי:

1. פרק רביעי לחלק ג' לתקנון הכנסת שכותרתו "הצבעות במליאת הכנסת" מתווה את הדרך להצבעות במליאה: סדר ההצבעה, אופן ההצבעה ותוצאות ההצבעה. להלן סקירה תמציתית של הסעיפים הקבועים בו.
2. סעיף 35(א) לתקנון הכנסת קובע שעם סיום הדיון במליאת הכנסת בנושא שעל סדר היום תתקיים הצבעה, סעיף קטן (ב) קובע שיושב ראש הישיבה יקבע את סדר ההצבעה.
3. סעיף 36(א)(1) לתקנון קובע שחבר הכנסת יצביע באמצעות מערכת ההצבעה האלקטרונית ממקום מושבו הקבוע בלבד.
4. סעיף 37(א) לתקנון הכנסת שכותרתו "תוצאות ההצבעה" קובע כי בתום ההצבעה יודיע יושב ראש הישיבה את תוצאותיה. סעיף קטן (ב) קובע חבר הכנסת שהשתתף בהצבעה אלקטרונית וטען שהצבעתו לא נקלטה או שביקש לשנות את הצבעתו בשל טעות יודיע על כך מיד לאחר ההצבעה; יושב ראש הישיבה ישקול את הבקשה והוא יודיע מיד על הבקשה ועל החלטתו אם לשנות את תוצאות ההצבעה.
5. ככלל, מקום מושבם של חברי הכנסת הוא באולם המליאה בלבד. עם זאת, זמן קצר לאחר כינון הכנסת ה-23, ועל מנת לבצע התאמות שעומדות בהלימה עם הוראות משרד הבריאות לעניין ההתמודדות עם משבר הקורונה, מקום מושבם של חברי הכנסת כיום מתחלק בין אולם המליאה, יציע העיתונאים ויציע המוזמנים, וזאת על מנת לשמור על מרחק סביר בין חברי כנסת אחד למשנהו. בהתאמה, בכל מושב של חבר הכנסת שמקום מושבו הוא כעת ביציע, הותקנה גם מערכת הצבעה אלקטרונית.

6. בסרטון הווידאו עם סיום דבריו של השר המקשר בין הממשלה לכנסת, חה"כ דודי אמסלם, בדקה 1:32 ציין סגן יושב ראש הכנסת, ח"כ מנסור עבאס, שניהל את הדיון במליאה: "מי שמעוניין להצביע, אנא להגיע למושב. לא, לא, אנחנו מצביעים".
7. בדקה 1:44 ח"כ מיקי זוהר, ניגש לפודיום. במועד זה עדיין לא התקיימה הצבעה. רואים שהוא משוחח עם סגן יושב הכנסת, ח"כ מנסור עבאס, אך לא ניתן לשמוע מה אמר. ח"כ מיקי זוהר ציין בשיחתו איתי כי הוא ניגש לפודיום וביקש "שמית" מח"כ מנסור עבאס. עם זאת, היתה על פניו מסיכה, והוא ציין כי ייתכן שח"כ מנסור עבאס לא שמע את הנאמר. ח"כ מנסור עבאס אישר בפניי את דברי ח"כ מיקי זוהר.
8. בדקה 2:06 אומר ח"כ מנסור עבאס: "אוקיי חברים, אנחנו...". במקביל נשמעות קריאות שונות וחוזרות באולם המליאה: "שמית", "דרשו שמית". ח"כ מיקי זוהר בשיחתו עמי ציין כי באותם רגעים, ובעודו עומד סמוך לפודיום מול ח"כ מנסור עבאס, הוא לא הבין שעומדת להתקיים הצבעה, וכי הוא סבר כי לאור בקשתו וקריאות חברי הכנסת במליאה, תתקיים הצבעה שמית.
9. בדקה 2:22 נשמעת קריאה במליאה מהצביע "נו אתה מחכה לקואליציה?" וחה"כ מנסור עבאס משיב: "לא, אני מחכה לתמר זנדברג", ומיד לאחר מכן בדקה 2:28 הוא שואל: "הגיעה?". בשיחתו עמי ציין ח"כ מנסור עבאס כי "ח"כ תמר זנדברג ביקשה ממנו לעלות לקומה ה-2 (ליציע) והוא רצה לאפשר לה לעלות ורק לאחר ששאל אם עלתה הוא הפעיל את ההצבעה האלקטרונית". בדקה 2:30 ח"כ מיקי זוהר מתקדם שוב לכיוון הפודיום. ח"כ מיקי זוהר נשאר מול הפודיום מדקה זו ואילך. בשיחתו עמי ציין ח"כ מיקי זוהר כי במועד זה הוא אמר לח"כ מנסור עבאס: "ביקשנו שמית, למה אתה לא עושה שמית?".
10. בדקה 2:32 ח"כ מנסור עבאס אומר: "בבקשה אתם יכולים להצביע".
11. בדקה 2:35 ח"כ מנסור עבאס שואל (ככל הנראה את ח"כ מיקי זוהר) "אה, הצבעה שמית?". במקביל מופיע גם מסך הצבעה של 8 שניות. כיוון שמשך הזמן של הצבעה הוא 10 שניות, המשמעות היא שההצבעה התחילה בדקה 2:33. ח"כ מנסור עבאס ציין בפניי כי באותן שניות ח"כ מיקי זוהר עמד מולו על הפודיום ופנה אליו "למה אתה לא מצביע שמית? ביקשתי שמית" והוא השיב לו שכבר התחיל להצביע. עם זאת, הוא ציין בפניי כי באותו רגע הוא הבין שככל הנראה נפלה שגגה תחת ידו ולכן בתום ההצבעה הוא החליט שלא להכריז על תוצאותיה ואמר שצריך לבחון ולבדוק איך לנהוג.
12. בדקה 2:48 הופיעו תוצאות ההצבעה: בעד-25, נגד-23, נמנעים 0, נוכחים 0. נשמעות קריאות חברי כנסת שונים, מחיאות כפיים, צעקות ועוד קריאות.
13. בדקה 2:56 ח"כ מנסור עבאס אומר: "לא הודעתם לי"; בדקה 3:02, בעוד ח"כ מיקי זוהר מול הפודיום, מציין ח"כ מנסור עבאס: "ביקשת אחרי שהפעלתי את ההצבעה". הוא מצביע על מזכירת הכנסת, ואומר: "תבדקו את זה". ולאחר מכן אומר: "לא, לא, חברי הכנסת לא, אנחנו צריכים לבדוק, שנייה. חברי הכנסת, חברי הכנסת, היתה בקשה של ... אנחנו צריכים להתיעץ ולבדוק".
14. בדקה 3:28 יו"ר הכנסת, חה"כ יריב לוין, מצטרף לח"כ מיקי זוהר לפודיום ובמקביל נשמעת קריאה: "היושב ראש לא הכרזת הצבעה, לא הצבעתי, הייתי פה". בדקה 3:38 ח"כ מנסור עבאס אומר: "חברי הכנסת, חברי הכנסת", וקריאה נוספת: "לא הכרזת הצבעה, אנחנו פה ולא הצבענו".

15. בדקה 42: 3 ישנן קריאות של חברי כנסת שונים: "לא הצבענו", וח"כ מנסור עבאס משיב להם: "אוקיי סליחה, סליחה, אנחנו עוברים ל.. חברי הכנסת אנחנו עוברים..". ח"כ נוסף מציין: "הוא לא אמר מצביעים" וח"כ מנסור עבאס משיב לו: "אז אני אמסור ליושב ראש". בדקה 52: 3 יו"ר הכנסת, ח"כ יריב לוין מחליף את ח"כ מנסור עבאס ומנהל את הישיבה. בדקה 58: 3 רואים את ח"כ מיקי זוהר עם עוד חברי כנסת ליד הפודיום מתווכחים ונשמעים קולות של חברי כנסת: "אנחנו מבקשים להצביע". בדקה 06: 4 נשמעת קריאה של חבר כנסת "יש.. אדוני היושב ראש יש כאלה שפה ולא הצליחו להצביע". ח"כ יריב לוין מתחיל לדבר וברקע שומעים חברי כנסת קוראים: "אנחנו כאן לא הצלחנו להצביע נא לצרף את השמות שלנו".

16. בדקה 22: 4 רואים בסרטון מספר חברי כנסת וביניהם ח"כ טסלר, ח"כ אבוטבול וח"כ בוסו אומרים: "אנחנו היינו פה ולא אמרו שיש הצבעה וח"כ אבוטבול קורא: "מבקשים לצרף את השמות שלנו" ואז ח"כ בוסו, אבוטבול וטסלר הרימו יד, ח"כ בוסו נופף בידו לשלילה. בדקה 30: 4 קריאות "לשבת", בדקה 33: 4 חברי הכנסת שעומדים ביצע ממשיכים לנופף ליו"ר הישיבה ובדקה 35: 4 נשמעות קריאות "לא היה מסד".

17. ח"כ אבוטבול שמקום מושבו ביצע, והיה מבין הח"כים שנצפים בסרטון כקובלים שלא הספיקו להצביע, ציין בפניי כי "היה בלבול גדול מההתחלה, ביצע לא שמעו את היו"ר אומר שמתקיימת הצבעה". ח"כ בוסו ציין בפניי כי "בדרך כלל כשלא מספיקים להצביע מוסיפים את חבר הכנסת אחר כך. לא הבנו אם יש שמית או לא, היה לידי גם טסלר, וצעקתי ואמרת- 'הייתי ולא הצבעתי ושאני מבקש שיצרפו את שמי להצבעה'".

18. לאור השתלשלות האירועים האמורה, מצפייה בסרטון הוידאו עולה כי ח"כ מיקי זוהר הגיע לפודיום פעמיים. בפעם הראשונה כדקה לפני שהתקיימה ההצבעה, ובפעם השניה, כשתי שניות לאחר שהופעל מסך ההצבעה. ח"כ מיקי זוהר ציין בשיחתו עמי כי כבר בפעם הראשונה כשניגש לח"כ מנסור עבאס הוא אמר לו: "שמית". עם זאת, הוא היה עם מסיכה על פניו וציין כי ייתכן שח"כ עבאס לא שמע אותו.

19. ח"כ מנסור עבאס ככל הנראה לא שמע את הבקשה, ובעודו מפעיל את ההצבעה האלקטרונית הוא מבין הן מקולות הח"כים מסביבו והן מח"כ מיקי זוהר שלידו כי הוא התבקש לפני ההצבעה לקיים הצבעה שמית ולכן הוא אומר-שואל: "אה, הצבעה שמית?". ח"כ מנסור עבאס ציין כי הוא לא שמע את הבקשה הראשונה להצבעה שמית, אלא שמע רק את הבקשה השניה עם הפעלת ההצבעה האלקטרונית על ידו. מכיוון שכך הוא החליט שלא להכריז על תוצאות רשמיות עד שיברר את חוקיות ההצבעה. עוד ציין כי לאחר שצפה בסרטון הוידאו ביחד עם יו"ר הכנסת, הם הסכימו כי נכון היה לבטל את תוצאות ההצבעה ולערוך אותה מחדש.

20. בימים אלה, ועם פרוץ משבר הקורונה, "הריצה" של חברי הכנסת למושביהם נעשתה מסורבלת מבעבר. כמו כן, הפניה ליו"ר הישיבה והדיבור עם מסיכה על הפנים מקשה אף היא בשמיעת הנאמר. מהסרטון ניתן לראות כי שרר במליאה רעש רב והמולה, יו"ר הישיבה ח"כ מנסור עבאס לא הכריז על הנושא עליו מצביעים, והיו קריאות רבות לעברו ומסביבו.

21. משיחתו של ח"כ מנסור עבאס עמי ומהודעתו המשותפת עם יו"ר הכנסת לאחר הישיבה, ניתן להבין כי הוא בכוונה לא הכריז על תוצאות ההצבעה כיוון שרצה לבחון אותה ולבחון האם נדרש להוסיף שמות חברי כנסת שביקשו להוסיפם. בשיחתו אתי ציין ח"כ מנסור עבאס

שכששמע את חברי הכנסת שקוראים שלא הספיקו להגיע למושבם או לא הספיקו להצביע, הוא סבר שהיה עליו להוסיף להצבעה.

22. למעשה, בהתאם לסעיף 37(ב) לתקנון הכנסת, העובדה ששלושה חברי כנסת נצפים בבירור כשהם טוענים שהצבעתם לא נקלטה ומבקשים להוסיף אותם להצבעה, ולנוכח דבריו של ח"כ מנסור עבאס כיו"ר הישיבה הוא יכל מכח שיקול הדעת המוקנה לו כאמור בסעיף זה להודיע על שינוי תוצאות ההצבעה ולהוסיףם והדבר היה הופך את תוצאת ההצבעה. דבר זה נעשה לא אחת בדיוני המליאה, ובוודאי בימים אלה בהם מושבי הח"כים נמצאים גם ביציעים.

23. באותה עת החליפו ביניהם ח"כ מנסור עבאס וח"כ יריב לויך את מקום ישיבתם וכיו"ר הכנסת המשיך בניהול הישיבה. מכל מקום, בשלב זה ניתן היה לתקן את תוצאות ההצבעה ולהוסיף את חברי הכנסת שביקשו להוסיף את שמם לתוצאות ההצבעה.

24. יו"ר הכנסת, ח"כ יריב לויך, שנכח באולם סבר שהדרך הנכונה היא להיעתר לבקשה המקורית של ח"כ מיקי זוהר, מרכז הקואליציה, ולקיים הצבעה שמית בציינו:

"חברות וחברי הכנסת נא לשבת, תראו מאחר שאני הייתי כאן באולם, אני לא צריך ללמוד מכלי שני על מה שקרה פה כי הייתי פה. הראיה שאפילו אני עצמי הגם שישבתי במקומי, לא הצבעתי. למה לא הצבעתי? בבקשה רק רגע אחד. למה לא הצבעתי? לא הצבעתי משתי סיבות: אחת, כי התבקשה הצבעה שמית והשנייה, והשנייה, והשנייה כי ההודעה שלוחצים ומצביעים לא נאמרה בכלל, או אולי נאמרה בקול ענות חלושה ולא בוודאי, לא נשמעה. לפיכך, חברי הכנסת, אנחנו לא עוסקים פה במחטפים ולא בתרגילים ואני לאור הבקשה שהייתה כאן, והייתה ברורה ונשמעה מבעוד מועד, לקיים הצבעה שמית כפי שביקש יושב ראש הקואליציה, אני מבטל את התוצאות שהיו ומכריז על הצבעה שמית, מזכירת הכנסת בבקשה".

25. מהסרטון עולה שח"כ מיקי זוהר אכן פנה בבקשה להצבעה שמית לפני שח"כ מנסור עבאס החל את ההצבעה האלקטרונית. סעיף 36 לתקנון הכנסת קובע כי לפי דרישה בכתב של עשרים חברי כנסת לפחות או לפי דרישת הממשלה תיערך הצבעה שמית. לפי הנוהג בכנסת מרכז הקואליציה מבקש לא אחת הצבעה שמית בשם הממשלה וזאת כאשר ישנו במליאה שר המייצג את הממשלה. יש לכך דוגמאות לאורך מליאות הכנסות השונות. במקרה דנן נכח השר המקשר דודי אמסלם במליאת הכנסת ולכן ח"כ מיקי זוהר יכל לבקש הצבעה שמית.

26. כיוון שלדעתי ניתן היה ממילא להוסיף את שמות חברי הכנסת שביקשו להוסיף את שמם להצבעה והדבר היה מוביל לאותה תוצאה מבחינה מהותית, הרי שהדרך הפרוצדורלית בה בחר יו"ר הכנסת להלך בה, לא שינתה למעשה את התוצאה של ההצבעה ובה רוב של חברי כנסת במליאה שביקשו להצביע להסיר את ההצעה לסדר. מדבריו של יו"ר הכנסת במליאה הוא בחר בדרך זו מכיוון שאף הוא עצמו סבר בעת ההצבעה כי עומדת להתקיים הצבעה שמית, ולכן הוא כלל לא הצביע והמתין להקראת שמו.

27. בבחירתו ללכת בדרך של הצבעה שמית, ביקש יו"ר הכנסת שההצבעה של חברי הכנסת שממילא נכחו במליאה בהצבעה האלקטרונית, תיראה ותישמע.

28. אני סבורה שביטולה של הצבעה אחת וקיומה של הצבעה אחרת על פניה במטרה לעוות ולהסוות תוצאה של הצבעה היא דבר אשר חותר תחת עקרונות היסוד של השיטה ויש בו כדי לפגוע באמון הכנסת. אך אין זה המצב שבפנינו. הארכתו בפירוט ובהעלאה על הכתב של הסרטון מהמליאה על מנת לשקף את כל מה שהתרחש בה מעט לפני ההצבעה האלקטרונית, במהלכה,

ומיד לאחריה. מהסרטון עולה שח"כ מנסור עבאס שניהל את הישיבה לא מצא לנכון להכריז על תוצאות ההצבעה, שכן סבר כי ייתכן שנפלה שגגה תחת ידו. כמו כן, ההצבעה השמית לא שינתה את תוצאת ההצבעה האלקטרונית לו הוספו אליה כל חברי הכנסת שניתן היה לראות בסרטון כי טענו שלא הספיקו להצביע, וח"כ מנסור עבאס ציין כי היה מוסיפם, ולכן גם אמר בתום ההצבעה האלקטרונית שהוא רוצה לבדוק, להתייעץ ולהחליט. לאחר שח"כ מנסור עבאס צפה בסרטון הוא ציין כי נכון היה לקיים את ההצבעה השמית לדעתו. מטרתה של ההצבעה השמית הנוספת שערך יו"ר הכנסת היתה להראות בגלוי את עמדות חברי הכנסת שממילא נכחו במליאה בעת ההצבעה האלקטרונית.

29. בנסיבות אלה ומשתוצאות ההצבעה בשתי הדרכים מביאה לתוצאת הצבעה דומה במהותה (ובה הצעה לסדר מוסרת מסדר היום) נראה כי ניתן להותיר את ההצבעה כפי שהתקיימה. עם זאת, מוצע להבא ליו"ר הכנסת ולסגני יו"ר הכנסת כי בניהול ישיבת כנסת בימים אלה של ביזור המושבים במליאה, להודיע את שם הנושא בסדר היום עליו היו"ר עומד להצביע, ולאפשר לחברי הכנסת להגיע למקום מושבם ביציעים השונים, וזאת להבדיל מימי שגרה בהם כולם נוכחים באולם המליאה עצמו.

בכבוד רב,



שגית אפיק